

УДК 378.14

КИР'ЯН Тетяна Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
голова циклової комісії української мови,
Черкаська медична академія
e-mail: tatyanakiryan@ukr.net

ВИЩА МЕДСЕСТРИНСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ

У статті аналізується процес розвитку вищої медсестринської освіти в Україні. Охоплено період ХХ- початку ХХІ століть. Особлива увага приділена докорінним змінам в організації та змісті освітнього процесу в медсестринстві в кінці ХХ– на початку ХХІ століть, коли відбувся перехід до підготовки медичних сестер у закладах вищої освіти. У статті розглянуто освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців відповідного профілю. Аналізується зміст освіти медичних сестер, який визначається системою компетенцій. Зазначається, що ці компетенції можна поділити на фахові і особистісні. До фахових належать знання з медичних і фундаментальних дисциплін, уміння оперувати різноманітними медичними технічними засобами, зокрема комп'ютерною технікою. До особистісних компетенцій віднесено знання і вміння з психології та педагогіки, комунікативні навички, етичні принципи й підходи. Зазначається, що процес навчання медичних сестер на новому етапі розвитку містить все більше інноваційних педагогічних технологій. Робиться висновок, що вища освіта в галузі медсестринства в Україні на початку ХХІ століття загалом вийшла на якісно новий рівень.

***Ключові слова:** вища медична освіта України; медсестринство; освітній процес в медсестринстві; фахові компетенції медсестри; особистісні компетенції медсестри; нові педагогічні технології; ХХ – початок ХХІ ст.*

Постановка проблеми. Медсестринська справа є необхідним складником професійної діяльності в галузі охорони здоров'я. Надання медичних послуг неможливе без виконання низки допоміжних функцій, які покладаються на медичних сестер. Незважаючи на допоміжне значення цих функцій, вони є досить складними, поєднують фізичні та інтелектуальні дії, потребують від їх виконавця високої кваліфікації: особливих фахових знань і вмінь, здібностей, а також особистих якостей. Професія медичної сестри має свою специфіку, яка відрізняє її від інших медичних професій. Фахівець із медсестринської справи має володіти не лише технічними навичками, а й глибокими знаннями в галузі медицини, повинен однаково добре розбиратися в сучасній медичній техніці і в особливостях людської психології. Саме тому підготовка медичних сестер є особливим напрямом медичної освіти. Така підготовка потребує врахування специфіки цієї професії, поєднує загальні медичні знання і вміння з формуванням фахових здібностей медичної сестри. Навчання медичних сестер є не менш складним і важливим напрямом освіти, ніж навчання лікарів та інших медичних працівників. Як показує практика, медсестринська освіта потребує її організації на

різних ступенях вищої освіти, має здійснюватися згідно з відповідними формами і засобами навчання й виховання.

Зміст і організація медсестринської освіти постають особливим предметом педагогічних досліджень. Особливо актуальними такі дослідження є щодо медсестринської освіти в Україні. Фахова підготовка медичних сестер зазнала тут докорінних змін у кінці ХХ – на початку ХХІ століть. Ці зміни пов'язані як із наближенням вищої освіти України до світових і європейських стандартів, так і з нагальними потребами розвитку сфери охорони здоров'я в країні. Удосконалення освітнього процесу в зазначеній галузі має спиратися на ґрунтовну теоретичну базу. У зв'язку з цим педагогічні аспекти медсестринської освіти в Україні потребують особливого дослідження.

Аналіз останніх публікацій. В українській педагогічній літературі медсестринська освіта є досить популярною темою. Дослідники звертають увагу на різні аспекти професійної підготовки медичних сестер. Насамперед піддається дослідженню процес формування їхніх професійних якостей. У роботі О. В. Маркевича робиться висновок про діапазон професійних обов'язків медсестри, який включає питання медсестринської діагностики, виконання лікувальних процедур, надання невідкладної допомоги пацієнтам, проведення медсестринського догляду, розв'язання медико-санітарних і медико-соціальних питань [1, с. 12]. І.В. Радзівська розробляє поетапну методіку формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер, що містить такі складники: початковий, мотиваційний, організаційно-діловий та контрольний-оцінний [2, с. 11]. Професійну підготовку магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти досліджує І.Р. Махновська [3]. Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін є темою дослідження Л. О. Борисюк [4].

Не менш важливими для дослідників є гуманітарні, психологічні, етичні аспекти підготовки медичних сестер у закладах вищої освіти України. Розглядаючи психологічні особливості становлення професійної ідентичності майбутніх медсестер, М.І. Попіль доводить, що застосування соціально-психологічного тренінгу стимулює особистісний розвиток майбутніх медсестер як у системі міжперсональних стосунків, так і у внутрішньо-особистісному аспекті, спрямовуючи саморефлексію та особистісну самоорганізацію через пізнавальну активність на становлення професійної ідентичності [5, с. 16]. Модель формування професійної етики майбутніх медичних сестер, яка містить нормативно-цільовий, змістово-процесуальний, оцінно-результативний блоки, розробляють О.М. Семенов та О. Кравченко [6]. М.І. Данюк звертається до милосердя як інтегральної професійно значущої якості молодших медичних сестер, яка базується на доброті (любові) та полягає в біоетичній спрямованості професійної освіти [7]. Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки простежує З. П. Шарлович [Шарлович].

Загалом у педагогічній літературі достатньо висвітлені як фахові, так і соціокультурні, психологічні, етичні аспекти професійної підготовки медичних сестер у процесі навчання. Водночас існує потреба у створенні загальної картини процесу розвитку медсестринської освіти в Україні як у плані її організаційних форм, так і в плані змісту навчання. Розв'язання цього завдання вимагає узагальнення результатів, які існують у цій галузі педагогічної науки.

Мета статті. Метою статті є виявлення основних тенденцій в розвитку медсестринської освіти України ХХ-ХХІ століть в аспектах її організації, змісту і форм та методів навчання.

Виклад основного матеріалу. Початок спеціальної підготовки медичних сестер в Україні слід віднести до другої половини ХІХ ст. Певного розвитку медсестринська освіта набула в Радянському Союзі, оскільки потреба в кадрах такої кваліфікації була надзвичайно високою. До 30-х років підготовка середнього медичного персоналу проводилася на 3-6 місячних курсах. З 1936 року в СРСР вводилися школи з 2-річним терміном навчання для

підготовки медичних сестер. Чергові зміни відбулися в системі підготовки медичних сестер у післявоєнні роки. У 1958 році Міністерство охорони здоров'я СРСР розпочало прийом у медичні училища на відділення з підготовки медичних сестер та медичних сестер для дитячих лікувально-профілактичних установ із терміном навчання для осіб із неповною середньою освітою – 3 роки, і на базі повної середньої школи – 2 роки. Періодично оновлювалися навчальні плани середніх медичних закладів (1972, 1982, 1989 рр.). Водночас у радянський період професія медичної сестри не потребувала вищої освіти. Медичні сестри розглядались як допоміжний медичний персонал. Середня спеціальна освіта, яку одержували працівники відповідного фаху, передбачала підготовку протягом 2-х років на базі повної середньої школи та 3-х років на базі неповної середньої школи. Випускники медичних училищ не мали можливості продовжити своє навчання за спеціальністю «Сестринська справа».

У 90-ті роки ХХ століття перед системою освіти незалежної України постало завдання інтеграції до світового освітнього простору. Однією з нагальних проблем було підвищення стандартів і форм організації підготовки медичних сестер. Без таких змін неможливо було вивести на новий рівень систему охорони здоров'я в Україні. Європейські освітні стандарти передбачають функціонування медсестринства як особливої спеціальності, залучення навчальних закладів з підготовки медичних сестер до системи університетської освіти, перехід до треступеневої системи професійної підготовки (ступінь бакалавра, магістра та доктора медсестринських наук). В Україні ж до 2006 року підготовка медичних сестер проводилася за лікарською моделлю.

Втім, реформування медсестринської освіти почалося в Україні вже в 90-ті роки ХХ століття. У 1993 році була прийнята Програма розвитку медсестринської освіти в Україні на період 1993–2002 рр. Згідно з нею впроваджувалася ступенева медсестринська освіта. Вона мала два рівні: на першому рівні одержувався фах медичної сестри з терміном підготовки в медичних освітніх закладах I рівня акредитації – 2 роки на базі повної загальної середньої освіти; на другому рівні готувалися медичні сестри-бакалаври. Згідно з Програмою медичні училища реорганізувалися на медичні коледжі. Водночас у навчальних закладах розроблялося навчально-методичне забезпечення ступеневої медсестринської освіти українською мовою. Створювалася система ліцензування й акредитації навчальних закладів. До змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника вищого медичного навчального закладу I–II рівня акредитації, окрім умінь і навичок з догляду та спостереження за хворими, надання невідкладної допомоги, уперше було введено пропаганду медико-гігієнічних знань, профілактику захворювань, формування здорового способу життя в населення, навчання й виховання свідомого ставлення до здоров'я [8, с. 21].

Національна конференція медсестер (Чернівці, 1995 р.) поставила завдання створити факультети медсестер у медичних університетах, провести реформу в галузі післядипломного навчання викладачів сестринської справи, а також розробити державні стандарти освіти медсестер.

Наступний етап розвитку медсестринської освіти в Україні пов'язаний з розробкою і впровадженням «Програми розвитку медсестринства в Україні на 2005–2010 роки» [9]. Програма передбачала долучення медсестринської освіти в Україні до принципів Болонського процесу, зокрема розробку й запровадження нових освітніх стандартів і змісту медичної освіти; перехід з 2-х на 3-річну програму підготовки медсестер; запровадження однорічної підготовки медсестер-бакалаврів; перегляд професіограми медсестри з перерозподілом функцій між лікарем і медсестрою; створення інститутів медсестринства, сестринських факультетів при університетах; затвердження програми підготовки магістрів за спеціальністю «Сестринська справа». З 2008 року в Україні запроваджувалася ступенева медсестринська освіта: I рівень – дипломована медична сестра; II рівень – медична сестра-бакалавр; III рівень – магістр медсестринства за спеціальністю «Сестринська справа».

Відбулися зміни в організації медсестринської освіти в Україні. У 2007 році створено комунальний вищий навчальний заклад – Житомирський інститут медсестринства. Тут

уперше в Україні було здійснено перехід від медичної моделі підготовки фахівців до медсестринської ступеневої моделі від молодшого спеціаліста до магістра. Крім Житомира магістрів сестринської справи почали готувати інститут медсестринства Тернопільського державного медичного університету ім. І.Я.Горбачевського, Львівський інститут медсестринства і лабораторної діагностики ім. Андрія Крупинського, Буковинський державний медичний університет, Харківський Національний медичний університет.

Сучасна ступенева освіта в медсестринстві залучає: I ступінь – дипломована медична сестра – термін навчання 3 роки (на базі повної загальної середньої освіти – 11 класів), та 4 роки (на базі базової загальної середньої освіти – 9 класів); II ступінь – медична сестра-бакалавр – 1 рік навчання у ВМНЗ II – IV рівнів акредитації; III ступінь – медична сестра-магістр – 2 роки навчання в медичних університетах та академіях. Згідно з Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) передбачається також четвертий рівень медсестринської освіти – доктор філософії з медсестринства (PhD in Nursing).

Освітньо-кваліфікаційна характеристика медсестри — молодшого спеціаліста передбачає такі компетенції: вона може самостійно здійснювати догляд за пацієнтом через медсестринський процес на всіх етапах діагностично-лікувального процесу; здійснювати підготовку пацієнтів до всіх видів обстежень; самостійно виконувати призначення лікаря; асистувати при виконанні лікарських маніпуляцій; надавати потерпілому невідкладну (немедикаментозну) допомогу, навчати пацієнтів само і взаємодопомоги; залучати пацієнта до питань захисту і реалізації його здоров'я; захищати права та інтереси пацієнта; консультувати пацієнта з питань, пов'язаних із підтримкою та зміцненням його здоров'я. Освітньо-кваліфікаційна характеристика медичної сестри бакалавра передбачає таку діяльність: обстеження та оцінка стану хворого з встановленням попереднього діагнозу в типових випадках найпоширеніших захворювань; спостереження за хворим із контролем динаміки патологічного процесу; самостійне надання невідкладної медичної допомоги у типових випадках; проведення реабілітаційних заходів; забезпечення опіки пацієнтів із застосуванням різноманітних профілактичних технологій [10].

Зміст освіти медичних сестер визначається системою компетенцій, які формуються в процесі навчання. Ці компетенції можна поділити на фахові і особистісні. Фахові компетенції містять знання з медицини та інших споріднених із нею наук, уміння розв'язувати завдання, які виникають під час лікування й догляду за пацієнтами. Крім базових медичних компетентностей освіта сучасної медичної сестри передбачає оволодіння різноманітними технічними засобами, якими все більше насичується процес лікування й догляду за хворими. Сучасна медицина все більше залежить від обладнання, яке потребує від медичного персоналу певних технічних навичок і знань. Сказане стосується й медсестринської справи. Медичні сестри з вищою освітою одержують знання про принципи роботи складної медичної апаратури (наприклад, магніторезонансних та комп'ютерних рентгенівських томографів). Кваліфікована медична сестра повинна вміти обробляти приладову діагностичну інформацію, зчитувати її з томографів, ультразвукових сканерів флюорографів. Сучасна медсестринська освіта неможлива також без опанування інформаційних технологій, без достатнього знайомства з комп'ютерною технікою, що уможливорює обробку значного обсягу медичної інформації. У сучасних закладах охорони здоров'я відбувається процес заміни паперових носіїв інформації на електронні. Це стосується, зокрема, медичних карт стаціонарного хворого, карт медсестринського обстеження стану пацієнта та планів сестринських втручань. Підготовка до роботи з електронними формами документів стає частиною змісту навчання медичних сестер. Використання такої інформації необхідне в діяльності медичної сестри при накопиченні і статистичному аналізі даних, відстеженні стану пацієнта впродовж тривалого періоду, при діагностиці на основі порівняння поточних даних із раніше накопиченими.

Другим важливим напрямом формування фахівців із медсестринської справи є підготовка до здійснення гуманітарних аспектів професійної діяльності, розвиток особистісних компетентностей. Професія медичної сестри належить до тих видів діяльності,

в яких основним змістом є взаємодія між людьми, особисте спілкування. Тому надзвичайно важливим напрямом підготовки медичних сестер є вироблення знань і вмінь з психології та педагогіки, набуття комунікативних навичок, формування етичних принципів та підходів. Прийом хворого до лікувального закладу, його ознайомлення з режимом у відділенні, відповіді на його різноманітні питання, повідомлення, виконання призначень лікаря є обов'язками медичної сестри або здійснюється з її допомогою. Це потребує добрих знань психології пацієнтів, умінь підтримувати комунікацію, особистого ставлення до виконання своїх обов'язків, яке полегшує процес лікування.

Комунікативна компетентність стала показником якості підготовки фахівця в галузі медсестринства. Знання психології, педагогіки, етики стає основою для засвоєння фахових медичних дисциплін. Усе навчання має спрямовувати майбутніх медсестер на вміння працювати з людьми, уміння застосовувати індивідуальний підхід, використовувати психологічний інструментарій, що часто дає набагато більші результати, ніж звичайні способи лікування, які здійснюються без особистісного підходу.

Відпрацювання різноманітних ситуацій спілкування є необхідною частиною освітнього процесу в медсестринстві. Щоб таке спілкування було ефективним, медична сестра має володіти певними знаннями й навичками у сфері психології спілкування. Навчання сучасних медичних сестер спрямовується за відомим принципом: лікувати треба не хворобу, а хворого як єдину психосоматичну систему.

Сучасні педагоги вчать майбутніх медичних сестер оволодівати мистецтвом будувати стосунки з пацієнтами, застосовувати ефективні етичні та деонтологічні підходи під час розв'язування проблем пацієнтів, діагностувати ставлення пацієнтів до своєї хвороби, визначати тип пацієнта (тривожний, підозрілий, демонстративний, депресивний, іпохондричний); виробити розумну тактику поведінки з хворими, враховуючи їх внутрішній психічний стан; скласти план орієнтовної поведінки медичної сестри з пацієнтами різного профілю [11, с. 37].

Водночас виховуються необхідні психологічні якості, необхідні для виконання професійних обов'язків. Зокрема, це вміння справлятися зі стресом, оскільки робота медсестри стресогенна. Знання студентів про стрес та розгляд комплексних способів боротьби зі стресами є запорукою у попередженні професійної деформації та синдрому емоційного вигорання майбутніх фахівців. Доцільним є встановлення студентами домінуючої стратегії психологічного захисту в різноманітних непростих ситуаціях спілкування з пацієнтами та оцінка врівноваженості і схильності до нервових зривів у професійній діяльності. Іншими якостями, які цілеспрямовано розвиваються під час навчання, є спостережливість, об'єктивність, критичність, обережність у використанні отриманих результатів. Майбутні медсестри навчаються діагностувати міжособистісне сприйняття, трактувати психологічні особливості невербальної комунікації, протиставляти поняття «слухати» та «чути», ефективно володіти механізмами слухання та говоріння. [Там само].

Змісту освітнього процесу в медсестринстві відповідають сучасні форми і методи навчання. Тривалий час передача навчальної інформації здійснювалася у формі традиційної лекції, тобто надання знань у готовому вигляді. На сучасному етапі підготовки майбутніх фахівців особливої ваги набувають інноваційні технології викладання. Йдеться про інтерактивні форми й методи навчання, ігрові, клінічно-практичні, інтегроване навчання, групові форми навчання, застосування комп'ютерів та відеотехніки.

Інтерактивні навчальні технології перетворюють студентів з пасивних спостерігачів на активних учасників заняття. До них, зокрема, належать метод «круглого столу», метод «мозкової атаки», брейн-ринг, семінар-кросворд. Розв'язуючи поставлені завдання, студенти пригадують знання і навички, які одержали на попередніх заняттях. Вони проявляють при цьому пізнавальну активність, творчі здібності, винахідливість, навчаються знаходити правильні рішення в складних ситуаціях. Відпрацьовується також вміння взаємодіяти, вести

дискусію, спілкуватися. За обмежений час студенти навчаються подавати свої ідеї, обговорити їх і прийняти правильне рішення.

Велику роль у сучасному навчанні медичних сестер відіграють рольові й ділові ігри, тренінги, ситуаційні завдання. Рольові ігри широко застосовуються на практичних заняттях з навчальної дисципліни «Основи медсестринства». Студенти розігрують ситуації професійного спілкування, виконуючи ролі медичної сестри, лікаря, пацієнтів. Відпрацьовується спілкування з пацієнтами, які мають певні фізичні, психічні або вікові особливості, зокрема спілкування з дітьми, з родинами, спілкування по телефону тощо. Такі ігри дають змогу студентам набути правильних уявлень про зміст роботи медичної сестри. Про можливі ситуації під час виконання професійних обов'язків. Обов'язковим є застосування набутих знань із фахових та фундаментальних дисциплін. Розігрування ролей уможливорює студентам набути навичок професійного спілкування. Здійснюється імітація професійної діяльності, що сприяє формуванню професійної інтуїції, умінню адаптуватися в складних ситуаціях, а також передбачати наслідки тих чи інших кроків.

Відпрацювання практичних навичок в умовах клінічної практики, а також на заняттях у лабораторіях є особливістю медичної освіти загалом. Для медсестринської освіти це також є одною з головних складників навчання. Йдеться про відпрацювання правильного й послідовного виконання студентом медичних маніпуляцій. Оснащення кабінетів доклінічної практики в медичних навчальних закладах відбиває реальні умови та імітує робоче місце медичної сестри. Використовуються фантомні прилади, які дають можливість пов'язати студентів із реаліями майбутньої роботи. Практичні заняття формують у майбутніх медичних сестер здатність готувати робоче місце; вибирати предмети й знаряддя праці в залежності від зміни обставин, контролювати якість виконання дії; оформлювати результати праці.

Інтегроване навчання полягає в поєднанні різних навчальних предметів, що дає можливість створення у студентів системи знань, уявлення про взаємозв'язок предметів і, таким чином, підвищення рівня знань. Йдеться також про поєднання методів навчання, способів взаємодії викладача і студентів. Впроваджуються інтегровані навчальні курси, які поєднують фундаментальні та фахові медичні дисципліни. Мета інтеграції – це глибоке взаємопроникнення, злиття в одному навчальному матеріалі знань із різних галузей.

Кабінети сестринської справи медичних навчальних закладів зазначеного періоду обладнувалися комп'ютерами, які застосовуються для проведення тестового контролю знань, а також для демонстрації відеофільмів, мультимедійних презентацій, тощо. Візуалізація навчального процесу поліпшує якість підготовки студентів, дає яскраві уявлення про ситуацію, дію, розвиває спостережливість, стимулює пізнавальну діяльність, збуджує інтерес до навчання.

Важливою формою проведення практичних занять з основ медсестринства є робота в групах. Така робота дає змогу імітувати професійне середовище медичних сестер. Вона забезпечує зворотний зв'язок, уможливорює активізувати пізнавальну та практичну діяльність студентів. Основною метою використання цього методу навчання є розвинути загальні та спеціальні компетенції. Контроль вихідного рівня знань, умінь, навичок проводиться за допомогою методів індивідуального усного опитування, а також тестового контролю.

Висновки. Розвиток спеціалізованої професійної освіти медичних сестер в Україні простежується з другої половини XIX століття. Певне удосконалення системи цієї освіти відбувалося протягом XX століття, але головні зміни були здійснені в кінці XX – на початку XXI століть. Принциповою інновацією був перехід в медсестринстві до вищої освіти з формуванням трьох-, а згодом чотирьохступеневої системи освіти. Зміст освіти медичних сестер визначається системою компетенцій, які можна поділити на фахові і особистісні. Крім базових медичних компетентностей, освіта сучасної медичної сестри передбачає оволодіння різноманітними технічними засобами, якими все більше насичується процес лікування й

догляду за хворими. Надзвичайно важливим напрямом підготовки медичних сестер є вироблення знань і вмінь з психології та педагогіки, набуття комунікативних навичок, формування етичних принципів та підходів. У процесі розвитку медсестринської освіти в Україні в кінці ХХ – на початку ХХІ століть відбувалося осучаснення форм і методів навчання. Процес навчання медичних сестер містить все більше інноваційних педагогічних технологій. Йдеться про інтерактивні форми й методи навчання, ігрові, клінічно-практичні, інтегроване навчання, групові форми навчання, застосування комп'ютерів та відеотехніки. Можна стверджувати, що вища освіта в галузі медсестринства в Україні на початку ХХІ століття загалом вийшла на якісно новий рівень.

Список бібліографічних посилань

1. Маркович О.В. Формування професійних умінь майбутніх медичних сестер хірургічного профілю засобами алгоритмізації: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.
2. Радзівська І.В. Формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2011. 20 с.
3. Махновська І.Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 1. С. 183–186.
4. Борисюк Л.О. Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.
5. Попіль М.І. Психологічні особливості становлення професійної ідентичності майбутніх медсестер: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2009. 20 с.
6. Семенов О., Кравченко О. Формування професійної етики майбутньої медичної сестри у вимірах педагогічної дії: монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2014. 304 с.
7. Данюк М.І. Формування професійно значущих якостей майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи в процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2016. 19 с.
8. Шатило В.Й., Гордійчук С.В., Махновська І.Р., Васюков К.С., Гречко В.А., Поплавська С. Д., Свиридюк В.В., Свиридюк В.З. Медсестринство в Україні: історіогенез, проблеми і перспективи. *Магістр медсестринства*. 2016. № 1. С. 6–31.
9. Наказ МОЗ України №585 «Про затвердження Програми розвитку медсестринства України на 2005 – 2010 рр.» URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4423>
10. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4233>
11. Матузаєва Н. О. Психологічні та етико-деонтологічні аспекти підготовки медичної сестри до спілкування з пацієнтом. *Магістр медсестринства*. 2015. № 2. С. 34–40.

References

1. Markovich, O.V. (2008). The professional skills formation of future surgical profile nurses by means of algorithmization (Ph.D Dissertation). *Theses*. Kyiv, 20. (in Ukr.)
2. Radziewska, I.V. (2011). The formation of professional competence of future nurses in the process of specialized disciplines studying. (Ph.D Dissertation). *Theses*. Kyiv, 20. (in Ukr.)
3. Mahnovska, I.P. (2013). Professional training of masters of nursing in conditions of graduate education. *Bulletin of Zhytomyr State University*, 1, 183–186 (in Ukr.)
4. Borysiuk, L.O. (2016). The formation of professional competence of future bachelors of nursing in the process of chemical and biological disciplines study(Ph.D Dissertation). *Theses*. Hmel'nitski, 20. (in Ukr.)
5. Popil, M.I. (2009). Psychological peculiarities of professional identity becoming of future nurses(Ph.D Dissertation). *Theses*. Ivano-Frankivsk, 20. (in Ukr.)
6. Semenog, O., Kravchenko, O. (2014). The formation of professional ethics of the future nurse in terms of pedagogical action. Chercasy: Publisher Chabanenko Yu. A. (in Ukr.)
7. Daniuk, M.I. (2016). The formation of professionally significant qualities of future junior nursing specialists in the process of professional training. *Publisher*. Ternopil, 19. (in Ukr.)
8. Shatylo, B.Y., Gordiychuk, S.V., Mahnovska, I.P., Vaskov, K.S., Grechko, V.A., Poplavska, S.D., Svyrydiuk, V.V., Svyrydiuk, V.Z. (2016). Nursing in Ukraine: historical genesis, problems and perspectives. *Master of Nursing*, 1, 6–31 (in Ukr.)
9. Order of the Ministry of Health of Ukraine №585 “About approval of the development of nursing in Ukraine Program for 2005–2010”. Retrieved from <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4423>
10. Directory of Qualification Characteristics of Occupational Health Care Professionals. Retrieved from <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4233>
11. Matuzayeva, N.O. (2015). Psychological and ethical-deontological aspects of a nurse preparing for communication with a patient. *Master of Nursing*, 2, 34–40 (in Ukr.)

KYRYAN Tetiana,

Ph.D in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Cyclical Commission of the Ukrainian Language,
Cherkasy Medical Academy

e-mail: tatyankiryan@ukr.net

HIGHER NURSURY EDUCATION IN UKRAINE OF THE 20th – THE BEGINNING OF THE 21st CENTURIES

Abstract. *The article deals with the process of the development of higher nursing education in Ukraine. The period of the XXth – the beginning of the XXI centuries is covered. It is noted that the development of specialized professional education of nurses in Ukraine has been traced since the second half of the nineteenth century. Certain improvements in the system of this education occurred during the twentieth century, but the major changes were made at the end of the twentieth - early XXI centuries. The fundamental innovation was the transition in nursing to higher education with the formation of a three- and later four-levels education system. Particular attention in the article is paid to the fundamental changes in the organization and content of the educational process in nursing at the end of the XX-th and the beginning of the XXI-st centuries. The medical institutions are named that train nurses at higher education level. The article deals also with the educational qualification characteristic of specialists of the corresponding profile. The content of the medical nurses education, which is determined by the system of competencies, is analyzed. It is noted that these competences can be divided into professional and personal. Professional competencies include knowledge of medical and fundamental disciplines, the ability to operate a variety of medical technical devices, in particular computers. Personal competencies include knowledge and skills from psychology and pedagogy, communication skills, ethical principles and approaches. It is noted that the process of training nurses at the new stage of Ukrainian higher education development contains more and more innovative pedagogical technologies. These are interactive forms and methods of training, gaming, clinical practical training sessions, integrated learning, group training, the use of computers and video equipment. It is concluded that higher education in the field of nursing in Ukraine at the beginning of the XXI century as a whole has entered a qualitatively new level.*

Key words: *higher medical education of Ukraine; medical science; medical technologies; organizational structure of medical universities; training course; department; the end of the XX – the beginning of the XXI century.*

*Одержано редакцією 13.01.2018
Прийнято до публікації 20.01.2018*